

---

## Internationaal en Europees strafrecht en mensenrechten

---

### I. Wetgeving

In het Belgisch rechtshulpinstrumentarium in strafzaken werden onlangs opgenomen:

A. De 'Overeenkomst inzake uitlevering tussen het Koninkrijk België en de Verenigde Staten van Amerika', ondertekend te Brussel op 27 april 1987 (*B.S.*, 4 april 1998).

Deze Overeenkomst is in werking getreden op 1 september 1997, dit is de eerste dag van de tweede maand volgend op de datum van de uitwisseling der bekrachtigingsoorkonden op 11 juli 1997 (art. 21, eerste en tweede lid). Volgens de aanhef, vervangt zij in het uitleveringsverkeer tussen België en de Verenigde Staten:

– de 'Overeenkomst voor de wederkerige uitlevering van voortvluchtige personen', ondertekend te Washington op 26 oktober 1901;

– de 'Aanvullende Overeenkomsten tot uitlevering', ondertekend te Washington op 20 juni 1935 en te Brussel op 14 november 1963 die beschouwd werden als geïntegreerd in de Overeenkomst van 1901.

De vroegere Overeenkomsten blijven evenwel van toepassing op de uitleveringsprocedures waarvan de stukken reeds voorgelegd werden aan de rechtbanken van de aangezochte Staat. Een uitzondering op dit overgangsregime vormt artikel 2 van de nieuwe Overeenkomst ('Misdrijven die aanleiding geven tot uitlevering'): het zal op voormelde procedures van toepassing zijn. Andersom zijn de artikels 12 ('Tijdelijke en verdaagde uitlevering') en 15 ('Specialiteitsregel') van de nieuwe Overeenkomst van toepassing op de opgeëiste personen, zelfs wanneer zij onder vigeur van de vroegere Overeenkomsten uitgeleverd zijn of zouden worden (art. 21, derde lid, tweede zinsnede).

De nieuwe Overeenkomst bewerkt de modernisering van de uitleveringsrelaties tussen beide Staten en verschilt hoofdzakelijk van voormelde precedentes door het hanteren van het eliminatiebeginsel in plaats van het enumeratiebeginsel, de

precisering van de beoordeling van de dubbele incriminatie, met name in abstracto, de invoering van de accessoire uitlevering (art. 1), de nuancering van het principe van niet-uitlevering van eigen onderdanen (art. 3), de opneming van het 'non bis in idem' beginsel (art. 5) – met een storende fout in de Nederlandse versie –, de erkenning van de niet-uitlevering om humanitaire redenen (art. 6), de uitwerking van de tijdelijke en verdaagde overlevering (art. 12) en de oplossing van het probleem der gelijktijdige uitleveringsverzoeken (art. 13).

B. De 'Overeenkomst inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven', opgemaakt te Straatsburg op 8 november 1990, goedgekeurd door de wet van 8 augustus 1997 (*B.S.*, 4 juni 1998). De Overeenkomst is voor België van kracht sinds 1 mei 1998. Hebben ze ook bekrachtigd: Bulgarije (1993), Cyprus (1997), Denemarken (1997), Finland (1994), Frankrijk (1997), Ierland (1997), Italië (1994), Litouwen (1995), Nederland (1993), Noorwegen (1994), Tsjechië (1997), het Verenigd Koninkrijk met inbegrip van het eiland Man (1992), Zweden (1996) en Zwitserland (1993).

De Overeenkomst vindt haar oorsprong in een aanbeveling van de Europese ministers van justitie naar aanleiding van hun vijftiende Conferentie te Oslo (17-19 juni 1986) die het 'Comité Directeur des Problèmes Criminels' van de Raad van Europa verzocht een onderzoek in te stellen naar 'la formulation, compte tenu des travaux des Nations Unies en la matière, de normes et critères internationaux pour garantir une coopération internationale efficace entre autorités judiciaires (et éventuellement policières) concernant le dépistage, le gel et la confiscation des produits du trafic illicite des drogues'. Op voorstel van voormeld Comité Directeur werd een comité van deskundigen opgericht, waarvan de opdracht, hoewel overgenomen van voormelde aanbeveling, uiteindelijk niet beperkt bleef tot de illegale drughandel.

De coëxistentie tussen de Overeenkomst en bestaande multilaterale verdragen, waaronder het V.N. Sluikhandelverdrag, wordt geregeld door artikel 39, eerste lid: het laat onverlet de rechten en verplichtingen die eruit voortvloeien, wat bijzondere aangelegenheden betreft. Artikel 39,

tweede lid preciseert dat de partijen bij de Overeenkomst bi- of multilaterale verdragen mogen sluiten teneinde de bepalingen ervan aan te vullen, te verscherpen of de toepassing ervan te vergemakkelijken. *A contrario* moet hieruit afgeleid worden dat afwijkende overeenkomsten niet geldig worden.

De Overeenkomst behandelt in de eerste plaats een aantal maatregelen die de partijen moeten nemen in hun intern recht om de internationale rechtshulp ter beteugeling van witwasdelicten naar artikel 6, eerste lid zo efficiënt mogelijk ten uitvoer te kunnen leggen (art. 2-6). Benevens klassieke vormen van secundaire (rogatoire commissies) en nieuwe vormen van primaire rechtshulp (overdracht/overname van inbeslagnemingen en confiscaties; art. 11-20), behandelt de Overeenkomst eveneens:

- het betrekken van de politiediensten bij de samenwerking, zoals beschreven in het overkoepelend artikel 8 dat onder meer gewag maakt van de identificatie en de opsporing van alle voor verbeurdverklaring vatbare instrumenten, winsten en andere goederen;

- de ‘spontane’ of ongevraagde mededeling door een partij van informatie over winsten uit criminaliteit met de bedoeling in òren andere partij een hangende procedure te bevorderen of vanwege een andere partij een verzoek om rechtshulp uit te lokken of (art. 10).

Onder beding van wederkerigheid gesloten, biedt de Witwasovereenkomst de nodige verdragsrechtelijke grondslag voor de toepassing van de wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen. Over de lacunes die laatstgenoemde wet evenwel vertoont wat de implementatie van de Overeenkomst betreft, leze men: STESSENS, G., ‘De wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen: een kritisch onderzoek’, *R.W.*, 1997-98, 1273-1285.

## II. Rechtspraak

*Ne bis in idem* na Schengen: ook voor misdrijven op het Belgisch grondgebied gepleegd

De toepassing van de Belgische strafwet op misdrijven die buiten België zijn gepleegd, wordt voornamelijk geregeld in de artikelen 6 tot 14 van

de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering.

Artikel 13 V.T.Sv. stelt onder meer dat de bepalingen inzake extra-territoriale rechtsmacht uit de Voorafgaande Titel niet toepasselijk zijn indien de verdachte wegens hetzelfde misdrijf reeds gevonnist is in een vreemd land, vrijgesproken is, of na te zijn veroordeeld, zijn straf heeft ondergaan, en indien verjaring van zijn straf is ingetreden of hem genade of amnestie is verleend. Deze bepaling, waarin dus een *ne bis in idem*-regeling is uitgewerkt, geldt echter enkel voor misdrijven die buiten België gepleegd zijn. Voor misdrijven die, al is het slechts gedeeltelijk, op het Belgisch grondgebied zijn gepleegd, biedt dit artikel dus geen *ne bis*-bescherming.

Met de inwerkingstelling van de Schengenuitvoeringsovereenkomst op 26 maart 1995 werd deze leemte echter ingevuld. De artikelen 54 tot 58 van deze overeenkomst voorzien immers in een *ne bis in idem*-regeling waarbij in beginsel geen onderscheid gemaakt wordt naargelang de feiten al dan niet op het eigen grondgebied gepleegd zijn. Artikel 55 van deze overeenkomst laat echter wel toe een voorbehoud in die zin te formuleren, doch dit werd door België niet gedaan.

Zodoende bieden deze bepalingen uit de Schengenuitvoeringsovereenkomst een belangrijke aanvulling op artikel 13 V.T. Sv. en wordt een bijkomende stap gezet in de erkenning van buitenlandse strafvonnissen in België. Er dient echter te worden opgemerkt dat deze aanvulling enkel van toepassing is indien het gaat om vonnissen die geveld zijn in een van de partijen bij de Schengenuitvoeringsovereenkomst.

Een vonnis van de Gentse correctionele rechtbank van 4 juni 1997 (*Tijdschrift voor Gentse Rechtspraak*, 1997, 244-247) baseert zich op deze aanvulling om *ne bis in idem*-werking te verlenen aan een definitieve Franse uitspraak waarbij de beklaagden werden veroordeeld voor dezelfde feiten als deze waarvoor zij in België waren gedagvaard. Als aangenomen wordt dat dit definitieve Franse vonnis ook effectief volledig werd uitgevoerd – dit blijkt immers niet uit de gepubliceerde tekst van het Gentse vonnis – lijkt een correcte toepassing te zijn gemaakt van de aanvulling die de Schengenuitvoeringsovereenkomst biedt.

### III. Literatuur

#### A. OORLOGSSTRAFRECHT

– ASKIN, K., *War Crimes against Women*, Den Haag, Kluwer Law International, 1997, 455 p.

In dit deel van haar onderzoek, dat naar verwacht in twee boekdelen zal gepubliceerd worden, bestudeert de auteur in de eerste plaats de wijze waarop misdrijven tegen vrouwen – de zogenaamde ‘gender crimes’ – na de Tweede Wereldoorlog behandeld werden door de Internationale Militaire Tribunalen van Nuremberg en Tokyo. Wat het eerste rechtscollege betreft, betreurt zij dat het de misdrijven, gepleegd ‘on the basis of gender’, niet in ernst heeft opgenomen, alhoewel de bewoordingen van artikel 6 b) en c) van het Statuut het de nodige ruimte daartoe verleenden. Tijdens de processen te Tokyo, daarentegen, werd verkrachting in het rekwisitoor ten laste gelegd als oorlogsmisdrijf, meer bepaald als ‘onmenselijke behandeling’, ‘mishandeling’ en ‘aanslag op de eer en de rechten van de familie’. Verwijzingen naar doorgaans massale verkrachtingen werden eveneens vermeld in de officiële notulen van dit Tribunaal.

Vervolgens onderwerpt ASKIN het statuut en de werkzaamheden van het V.N.-Tribunaal voor ex-Joegoslavië aan een kritische analyse. Na te hebben vastgesteld dat in artikel 5 van diens Statuut uitdrukkelijk ‘verkrachting’ voorkomt onder de misdrijven tegen de mensheid waarvoor het rechtscollege *ratione materiae* bevoegd is, komt zij tot de conclusie dat het openbaar ministerie te Den Haag zich voor het eerst in de geschiedenis heeft voorgenomen specifieke misdrijven tegen vrouwen door een Internationaal Hof te doen sanctioneren. Een dergelijk precedent, hoopt zij, zal op lange termijn ook interne militaire rechtbanken en hoven ertoe aanzetten van hun laksheid ter zake af te zien.

Stippen wij ten slotte in haar pleidooi voor de eerbiediging van de vrouw in oorlogsomstandigheden volgende vreselijke aanklacht aan: ‘Yet treaties have been drafted outlawing, in excruciating detail, everything from particular kinds of bullets to the destruction of historic buildings, while maintaining enormous silence or providing only vague provisions on crimes against women’ (p. 374).

– DINSTEIN, Y. en TABORY, M., *War Crimes in International Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 1996, 489 p.

Dit werk bundelt de bijdragen, gepresenteerd tijdens een internationaal colloquium dat gehouden werd te Jerusalem tussen 27 en 29 december 1993. Het is aangevuld met een geactualiseerde reprint van wijlen G.I.A.D. DRAPER over ‘The Modern Pattern of War Criminality’ en bevat, in bijlage, de Statuten van de Internationale Tribunalen van Nuremberg, Tokyo, Den Haag en Arusha. De oorlogscriminaliteit wordt erin benaderd vanuit verschillende oogpunten: de incriminaties, de aansprakelijkheid, de vervolgingen en verweermiddelen. Oorlogsmisdrijven, gepleegd in bijzondere situaties – zee- of luchtoorlog, interne gewapende conflicten – worden apart onder de loep genomen, alsook de totaal gewijzigde benadering ervan in de vredesverdragen die sinds 1918 gesloten werden. Bijzonder relevant lijken de analyse van de strafzaak tegen Demjanjuk en de evaluatie van de zogenaamde ‘hearsay evidence’ niet alleen in voormelde zaak maar in processen wegens oorlogsmisdaden in het algemeen.

– KEIJZER, N., *Hoop en wanhoop om het oorlogsstrafrecht*, Deventer, Gouda Quint, 1997, 60 p.

Het betreft de rede uitgesproken door Mr. N. KEIJZER, raadsheer in buitengewone dienst van de hoge Raad der Nederlanden, bij de aanvaarding van het ambt van deeltijdhoogleraar Internationaal Strafrecht aan de K.U. Brabant. Het is er de auteur niet om te doen problemen van positief oorlogsstrafrecht uit te spitten, maar, integendeel, enkele onderstromen in kaart te brengen, aan de oppervlakte waarvan penalisten in deze discipline thans nog navigeren: het middeleeuwse ridderideaal, gesecculariseerd en geïnternationaliseerd door GROTIUS, de (erfelijke) predispositie tot oorlog en de voorprogrammering tot straffen en tot reacties op de straf.

Opvallend is het relatief pessimisme van de auteur voor wie de dreiging van het oorlogsstrafrecht te zwak lijkt, inzonderheid ten opzichte van de aanstichters van oorlogsmisdrijven.

– SUNGA, L., *The Emerging System of International Criminal Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 1997, 486 p.

Het doel dat de auteur van onderhavige studie zich stelt is het identificeren en evalueren van de indicieën die wijzen op het ontstaan en op de ontwikkeling van een eenvormig systeem van internationaal strafrecht, gekenmerkt door een ruime materiële bevoegdheid en efficiënte instellingen. Hij is de mening toegedaan dat een dergelijk systeem, in het raam van de Verenigde Naties, in

een nabije toekomst operationeel kan worden op voorwaarde dat het evenwicht wordt in stand gehouden tussen de centrifugale krachten – de staatssoevereiniteit – en de centripetale – de internationale samenwerking ten behoeve van m.n. vrede en veiligheid.

Deze, op het eerste gezicht eerder banale, conclusie, zou het werk onrecht aan doen, was zij niet voorafgegaan door de uiterst gedetailleerde uiteenzetting – mede in historisch perspectief – van de belangrijkste incriminaties naar internationaal strafrecht en door het in kaart brengen van de opeenvolgende rechtscolleges die sedert 1945 opgericht werden om de daders van internationale misdrijven efficiënt en billijk te berechten.

## B. EUROPESE UNIE

– *CORPUS JURIS. Houdende strafbepalingen ter bescherming van de financiële belangen van de Europese Unie*, Antwerpen, Groningen, Intersentia Rechtswetenschappen, 1998, 189 p.

Het betreft de tweetalige uitgave – de Nederlandse vertaling is van de hand van dr. B. DE SMET en dr. G. STESENS – van het resultaat van het rechtsvergelijkend onderzoek 'Europese rechtsruimte', dat opgezet werd door Dr. F. DE ANGELIS, directeur van het Directoraat Generaal voor de financiële controle van de Europese Commissie, met als doel de uitwerking van een eenvoudiger en rechtvaardiger systeem van bestrijding van de EU-fraude. Het werd gevoerd onder leiding van Prof. M. DELMAS-MARTY (Université Panthéon Sorbonne).

In haar voorwoord gaat Prof. Chris VAN DEN WYNGAERT in op de gevolgde werkmethode, vooreerst een algemeen beeld te schetsen van het voorliggende project. Dit laatste breekt drastisch met de gebruikelijke horizontale aanpak van de internationale criminaliteit, m.a.w. met de tussenstaatse samenwerking: de vervolging van de EU-fraude wordt inderdaad toevertrouwd aan een Europees openbaar ministerie, bevoegd voor het gehele EU-grondgebied, waardoor de traditionele rechtshulp overbodig wordt. Ook voert het een Europees proces-verbaal in met bewijskracht op het gehele grondgebied van de Unie.

Wel blijven de nationale jurisdicties van de Lid-Staten bevoegd om kennis te nemen van de vervolgingen, zij het dat zij gebonden zijn door gemeenschappelijke minimumnormen van procesvoering (art. 6 E.V.R.M.) en bewijslevering.

De tekst zelf van het *Corpus Juris* behelst 35 artikelen, respectievelijk gewijd aan materieel (art. 1-17) en aan formeel strafrecht (art. 18-34); de

slotbepaling (art. 35) stelt het principe van de subsidiariteit van het nationaal recht ten opzichte van het Europese corpus. Hij wordt vervolledigd door een memorie van toelichting, betiteld 'naar een meer rechtvaardige, eenvoudige en efficiënte bestrijding'.

Het Europees Parlement heeft inmiddels zowel de Commissie als de Raad gevraagd de praktische uitvoeringsmogelijkheden van het 'Corpus Juris' te willen onderzoeken.

F. THOMAS.

---

## Deskundigenonderzoek

---

### De toepassing van criminalistische disciplines bij de opheldering van vluchtmisdrijven

#### 1. VLUCHTMISDRIJF: REIKWIJDTE VAN HET FENOMEEN

Indien bij een aanrijding van een voertuig met een persoon of een voorwerp, het voertuig onmiddellijk of kort nadien weggrijdt zonder dat de bestuurder zich bekommert om het slachtoffer of de schade, spreekt men van een vluchtmisdrijf.

Dit fenomeen wordt in België niet systematisch in kaart gebracht. Er bestaan een aantal onvolledige en niet gecorrigeerde statistische gegevens waarvan hieronder een overzicht volgt:

- jaarlijks treden circa 1800 ongevallen met lichamelijk letsel op<sup>1</sup>, waarbij het voertuig onbekend blijft;
- in circa 200 gevallen met lichamelijk letsel volgt een veroordeling voor vluchtmisdrijf<sup>2</sup>;
- jaarlijks worden circa 6500 vluchtmisdrijven bestraft<sup>3</sup>, met inbegrip van deze waarin enkel stoffelijke schade ontstaan is.

Dit geeft een indruk van de immense omvang die dit fenomeen aanneemt.

---

1. *Het gemeenschappelijk motorwaarborgfonds*, Beroepsvereniging der Verzekeringsondernemingen, Brussel, 1995, pp. 31-34.

2. *Statistische gegevens inzake veroordelingen, opschortingen, interneringen*, 1994, Ministerie van Justitie, Brussel, 1996.

3. *Gerechtelijke statistieken, bedrijvigheid der Hoven en Rechtbanken*, Nationaal Instituut voor de Statistiek, 1990-94.